

**КРЕДИТИРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОЂАЧА У
СРБИЈИ У ПЕРИОДУ 2004-2006. ГОДИНА:
ПОТРЕБЕ И МОГУЋНОСТИ¹**

Весна Параушић², Д. Цвијановић

Абстракт: Финансирање пољопривреде је тренутно, али и већ више година уназад најактуелније питање српског аграра. Готово сви проблеми и препреке развоју пољопривреде потичу од недостатка финансијских средстава и непостојања јасног модела финансирања пољопривреде. Подршка Министарства пољопривреде и Фонда за развој Војводине, који повољним кредитима покушавају да пољопривредницима приближе овај начин финансирања, иако недовољна (у 2005. години, свега око 18% регистрованих газдинстава, односно око 3,2% пописаних газдинстава добило је кредитну подршку из буџета државе), изузетно је важна, с обзиром да на слободном финансијском тржишту комерцијалне банке и даље пољопривредницима нуде кредите под неповољним условима. Оно што је позитивно јесте да се буџетска средства намењена кредитирању пољопривредника из године у годину повећавају, а требало би рачунати и с тим да ће се у будућности, са растом броја банака и јачањем конкуренције међу њима, покренути и финансијска средства комерцијалних банака.

Кључне речи: пољопривреда, кредити, аграрни буџет, агротехничка улагања.

¹ Рад представља део резултата истраживања у оквиру Пројекта бр. 149007 Д Мултифункционална пољопривреда и рурални развој у функцији укључивања Републике Србије у Европску Унију, финансираног од стране Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије.

² Мр Весна Параушић, др Драго Цвијановић, Институт за економику пољопривреде, Београд

1. Увод

Доносиоци политичких одлука данас, а и неколико деценија уназад, наглашавају важност аграра, као приоритетног сектора за развој националне привреде. Међутим, очигледно и остају само на томе. У научној и стручној јавности у Србији преовладава мишљење да у аграрном сектору постоје значајни неискоришћени потенцијали развоја и извоза. Ипак, начело политичко опредељење и ставови о потреби развоја пољопривреде нису скоро никада реализовани у конкретној подршци, а постављени циљеви развоја пољопривреде били су неконзистентни или нереални. Место где се пољопривреда данас налази (и где се годинама налазила) потпуно је супротно ономе где је требало да буде, судећи по пројектованим правцима развоја. Општа финансијска исцрпљеност и недостатак обртних и инвестиционих средстава, неорганизованост, неповезаност и уситњеност привредних субјеката аграра, ниска продуктивност и конкурентност – данас су основне одреднице пољопривреде Србије.

2. Екстензивна производња као последица одсуства адекватног модела финансирања аграра

Учешће пољопривреде у стварању БДП Србије последњих година креће у распону од 13%-15%, што заједно са производњом прехранбених производа, пића и дувана (који учествују у стварању БДП са око 5%-6%) чини да учешће ова два сегмента достиже петину вредности бруто домаћег производа Србије (1, стр 20-21). При том, кредити, банке, прерађивачка индустрија, а делом и држава, вешто заобилазе ову производњу када је потребна финансијска подршка, али исто тако од ње много очекују и оправдано верују да ова грана привреде може бити носилац развоја Србије у будућности.

Јасно је да је финансирање и веће инвестирање у пољопривреду тренутно, али и већ више година уназад, најактуелније и најакутније питање српског аграра. Готово сви проблеми и препреке развоју пољопривреде потичу од недостатка а финансијских средстава и непостојања јасног модела финансирања пољопривреде. При том, требало би истаћи и да саме специфичности пољопривредне производње, пре свега: њен сезонски карактер; мали коефицијент обрта средстава и ниска акумулативност и могућност самофинансирања – условљавају сталну потребу пољопривреде за коришћењем спољног допунског финансирања, и то примарно у форми кредита. Наредна слика нивоа агротехничких улагања у пољопривреду Србије, као пресудног фактора који опредељује

већу продуктивност произвођача и конкурентан наступ на светском тржишту – биће довољна да укаже на потребе за већим инвестицијама и кредитним активностима у примарној пољопривреди.

Пољопривредна механизација. У Србији (која располаже са око 400 хиљ. трактора) на један трактор долази око 8,3 ха ораничних површина, док у ЕУ (која располаже са око 7 милиона трактора) један трактор опслужује око 10,5 ха ораничних површина (2, стр. 261). У погледу пољопривредне механизације ситуација је само привидно у корист Србије. Наиме, овде је битна напомена да су трактори у свим земљама ЕУ веће снаге, новији и модернији, дакле знатно мање амортизовани и самим тим са великим радним учинцима. У ЕУ на један житни комбајн долази 144 ха ораничне површине, док у Србији око 165 ха. При том, и овде је битна напомена да се ради о квалитетнијим и модернијим машина, велике снаге и мале амортизованости. Индивидуална пољопривредна газдинства, због уситњености поседа, располажу далеко већим бројем трактора по јединици обрадиве површине од предузећа. Примера ради, на један трактор код њих долази око 9 ха обрадиве површине, а код предузећа, чак, 65 ха. Међутим, трактори које поседују селачка газдинства знатно су мање просечне снаге од оних које поседују пољопривредна предузећа, а у великој мери они су и амортизовани (просечна старост трактора је око 15 година на друштвеном и 18 година на приватном сектору). Већини индивидуалних газдинства обнова механизације и набавка прикључних машина је примарна потреба, мада изразито ограничена финансијским ресурсима и могућностима кредитирања. Да би се обновио потпуно застарели и дотрајали машински парк пољопривреде до 2010. године потребно је само за тракторе издвојити пола милијарде евра. Наиме, према резултатима истраживања групе професора новосадског Пољопривредног факултета, годишње би у Србији требало купити најмање 48.000 нових моторних оруђа (око 40.000 трактора), те још десетине хиљада других машина.

Потрошња минералног ђубрива. Просечна потрошња вештачког ђубрива у Србији последњих година креће се око 160 кг/ха обрадиве површине и значајно је смањена (тачније за дупло) у односу на средину осамдесетих, када је потрошња ђубрива била највиша и кретала се око 310 кг/обрадиве површине (обрачун аутора, на бази података о домаћој производњи и података царинске статистике о увозу и извозу ђубрива). Последњих година потрошња активне материје креће се између 50 и 70 кг по ха/обрадиве површине, док је средином осамдесетих ова потрошња достигала и 120 кг/ха (СГ Србије 2003, стр 152). Све западне земље имају

потрошњу од преко 200 кг/ха активне материје. Холандија и duplo више, Немачка око 300, Француска око 250 кг активне материје/ха.

Системи навођавања. Наводњавање земљишта у Србији данас значајно заостаје за другим суседним земљама, али и за могућностима и потребама наше земље. Према подацима Института за водопривреду Србије, системи за наводњавање се продуктивно користе на свега око 100 хиљ. ха, што је свега око 2,7% површина које су погодне за наводњавање, а оне износе преко 3,6 мил. ха. Иначе, према подацима статистике у Србији се укупно наводњава око 30 хиљ. ха, што је свега 0,9% ораничне површине. Поређења ради, највеће наводњаване површине у Европи, у односу на повшину обрадивог земљишта (оранице и баште), према подацима ФАО статистике, имају Грчка (око 50%), Италија и Шпанија (око 30%). Коначно, и у области водопривреде требало би поштовати европске директиве, а оне налажу да се до 2009. године направе планови менаџмента водама, тако да се до 2015. године имплементирају у цео систем. Финансијски захвати који нас очекују у водопривредном систему су огромни, те се оправдано поставља питање да ли по сваку цену задржати мрежу вода, да би остала наше власништво или неке дати коцесије, с обавезом да је оспособи, воду учини квалитетном и доступном свима којима треба, уз одговарајућу надокнаду.

У наредном периоду економско оживљавање пољопривредне производње, биће примарно условљено већим инвестицијама у агротехнику и то путем активирања слободних финансијских средстава комерцијалних банака и пласирањем кредита под повољним условима, односно условима прилагођеним специфичностима пољопривреде.

3. Услови кредитирања пољопривредника на слободном финансијском тржишту

Специфичности пољопривредне производње, по економској логици и пракси развијених европских земаља, требало би да имају и свог директног одраза на кредитну политику банака. Примера ради, сезонски карактер производње захтева одређену динамику улагања средстава, а спор обрт капитала у пољопривреди захтева и њему примерен период коришћења кредитних средстава и период доспећа камата на наплату (дужи рокови отплате, уз обавезно коришћење грејс периода и сл.). Неуједначена економска оправданост између појединих линија пољопривредне производње, утиче на то да банке у процесу кредитирања не могу имати исти третман према свим линијама производње. Наиме, у пољопривреди постоје интензивне производње, које захтевају већа

финансијска улагања и екстензивне производње, које захтевају мања улагања. Истовремено, постоји разлика у профитабилности између производње житарица, индустријског биља, повртарске производње, сточарске производње, производње воћа итд. Због различите исплативности појединих линија производње банке, а посебно оне које за циљну групу комитената имају пољопривреду, морају да развију систем селективних каматних стопа.

Наша реалност је таква, да не само да у кредитирању пољопривреде банке не уважавају ове специфичности, већ су услови кредитирања на слободном банкарском тржишту (висина каматних стопа, грејс период, рокови отплате) - крајње неповољни за пољопривредне произвођаче. Само мали број банака бави се кредитирањем пољопривредника, а услови су знатно неповољнији у односу на кредите који се дају из аграрног буџета. Примера ради: .

- у **Војвођанској банци**, која мимо програма Министарства пољопривреде, кредитира регистроване пољопривреднике, краткорочни кредити за обртна средства (до 2 године, износ кредита до 5.000 еура) одобравају се са 20% учешћа, **12% годишње камате**, уз обавезно осигурање кредита и хипотеку на пољопривредно земљиште у двоструком износу кредита. Дугорочни кредити, тзв. кредити за набавку пољопривредне механизације (максимални износ кредита је 12.000 еура, рок отплате од 3-5 година), одобравају се такође уз учешће од 20% и 10,7% ефективне каматне стопе на годишњем нивоу. Уз то потребне гаранције су и осигурање кредита, као и хипотека на пољопривредно земљиште у двоструком износу кредита.

- У **Прокредит банци**, годишња каматна стопа на кредите је око 11%, при чему, је за веће износе кредита кредитна политика банке флексибилна и услови кредитирања зависе од процене солвентности сваког појединачног клијента.

- У **Нуро Алпе Адриа Банци**, пољопривредницима се одобравају и краткорочни и дугорочни кредити, у износима од 5.000 еура до 100.000 еура, са роком отплате од 3-5 година и грејс периодом од 6-12 месеци. Номинална каматна стопа на годишњем нивоу (без трошкова провизије банке) креће се од 8%-11%, зависно од висине кредита и процене солвентности клијента. На износ кредита од нпр. 6.000 еура и период отплате од 5 година **ефективна каматна стопа износи 12,55%**. За коришћење овог кредита клијент мора да плати и трошкове хипотеке и трошкове осигурања кредита.

Статистички и дугорочно посматрано, што се тиче **висине каматних стопа**, према подацима НБ Србије (3, стр. 40-41), активна пондерисана годишња каматна стопа банака за краткорочне кредите за производњу и залихе пољопривредних производа – износила је у 2004. години 14,2%, у прошлој години је смањена на 13,2%, а 2000-те године достигала је и 83,8%. Истовремено, каматна стопа банака на дугорочне кредите за пољопривредну производњу у 2004. години износила је 13,9%, а у 2005. години 14,3%. У периоду 2000-2001 каматна стопа на дугорочне кредите у пољопривреди била је свега 0,95%, али су истовремено и кредити били селективни и веома тешко или нимало доступни. Поређења ради, у ЕУ-15 каматна стопа на дугорочне кредите је око 5% на годишњем нивоу (4, стр. 47), а у БиХ камата на дугорочне кредите је 6%-7% на годишњем нивоу.

Табела 1. Активне пондерисане каматне стопе банака у Србији у периоду 2001-2005.

- у % на годишњем нивоу -

	2001	2002	2003	2004	2005
Укупно на краткор. кредите	34.5	19.7	15.5	15.5	16.8
Кратк.кредити за произв. и залихе пољопривред. производа	44.4	16.8	19.6	14.2	13.2
Укупно на дугороч. кредите	9.3	12.4	10.9	9.9	14.4
Дугорочни кредити за пољопривредну производњу	0.9	3.5	20.9	13.9	14.3

Извор: Статистички билтен НБ Србије, децембар 2005.

У погледу могућности кредитирања у нарочито **незавидном положају су породична газдинства**, тј мали произвођачи (а таквих је највише у српској пољопривреди), који до 2004. године нису ни имали приступ кредитима. На слободном банкарском тржишту, поред неповољних услова под којима се кредити одобравају (рокови отплате, период чека отплате, каматне стопе), инструменте и гаранције за обезбеђивање кредита које банке траже, често је веома тешко или немогуће обезбедити. Примера ради, као једно од средстава обезбеђења кредита углавном се тражи хипотека на непокретност у двоструком износу кредита који банка одобрава, а веома често, услед несређених земљишних

књига, земљорадници нису у могућности да приложе доказ о власништву над имовином, па према томе, не могу ни да испуне услов за добијање кредита.

Табела 2. Пољопривредна газдинства према изворима прихода и укупно коришћеној површини земљишта

Газдинства укупно	778.891
Пољопривредна	138.738
Непољопривредна	484.961
Мешовита	127.990
Без прихода	27.202

Извор: Пољопривредна газдинства према активности и изворима прихода, књига 2, попис 2002, Републички завод за статистику, октобар, 2004.

При том, финансијска исцрпљеност пољопривредних произвођача на индивидуалном сектору више је него очигледна. Конкретно, висина доходака ових произвођача недовољна је за егзистенцију четворочлане породице, о чему сведочи и податак о високом проценту мешовитих и непољопривредних газдинстава (класификација према изворима прихода) у укупном броју пољопривредних газдинстава у Србији (Табела бр. 2). Наиме, од 778.891 пописаних пољопривредних газдинстава, свега, око 18% или 138.738 је чисто пољопривредних газдинстава - према изворима прихода, а чак 2/3 од укупног броја газдинстава спада у категорију непољопривредних газдинстава, према истом критеријуму класификације.

Коначно, у проналажењу решења за финансирање пољопривреде, мора се знати и шта раде развијене земље Запада. Пре свега, све развијене земље, без изузетка примењују сепаратне кредитне схеме за залихе и складиштења основних пољопривредних производа, првенствено житарица. Илустрације ради, већ деценијама је у разним формама селективно кредитирање један од стожерних елемената аграрне политике САД. Есеценцијалну улогу у систему кредитирања има нижа тзв. зајмовна цена за кредите пољопривреди у односу на тржишну стопу, а ССС (Commodity Credit Corporation) је државно кредитно интервентна установа (којом управља Министарство пољопривреде САД), која и прописује зајмовну каматну стопу за сваку фискалну годину. По правилу, ова каматна стопа је нижа од каматне стопе комерцијалних банака за 3-5

процентних поена. Осим ССС, још две државне институције одобравају пољопривредним произвођачима кредите по бенефицираним условима. И већина земаља ЕУ обезбеђује преференцијалне кредитне аранжмане својим пољопривредним произвођачима, а преференцијални третман се огледа у каматним стопама нижим од осталих зајмовних стопа

4. Улога државе у кредитирању пољопривреде

Помоћ у програму кредитирања пољопривреде последњих година долази једино од државе. Министарство пољопривреде од 2004. године покушава да помогне изградњу тржишта кредита средствима из буџета, уважавајући, при том, све специфичности пољопривреде и њене потребе за екстерним изворима финансирања. У условима када су могућности задуживања пољопривредника на слободном банкарском тржишту биле економски незамисливе, Министарство пољопривреде и Фонд за развој АП Војводина јавили су се као наповољнији финансијери аграра, истина с неусаглашеним начином, односно критеријумом финансирања. Наиме, док Фонд за развој АП Војводина повољне кредите (3% годишње камате) даје правним лицима која се баве организацијом, производњом или прерадом примарних пољопривредних производа, Министарство пољопривреде кредите углавном усмерава ка физичким лицима, односно искључиво регистрованим пољопривредницима. Такође, више је него јасно да ова средства нису довољна, али битно је да постоји намера и да се увиђа потреба за кредитирањем пољопривреде.

Кредити из аграрног буџета у 2004. години. У аграрном буџету за 2004. годину за потребе кредитирања искључиво регистрованих пољопривредника била је предвиђена скоро петина аграрног буџета, тачније средства у висини од 3,7 милијади динара или 53 милиона евра. Ова средства употребљена су за краткорочне кредите (рок враћања до 12 месеци, без валутне клаузуле, давала су се у износу од 10,000-80,000 динара, уз камату од 5,5% годишње) и дугорочне банкарске кредите (рок отплате је 5 година, уз годишњу камату од 3%, грејс период је од 1 до 3 године, зависно од намене, уз валутну клаузулу; најмањи износ дугорочног кредита био је 5.000 еура, а највећи 200.000 еура; гаранције враћања кредита су ригорозне од хипотеке, залог, меница и сл.). За краткорочне кредите било је предвиђено 1,727 млрд. динара и око 2 млрд. динара за дугорочне, односно средњорочне кредите. Укупно 28.125 регистрованих произвођача добило је краткорочни кредит у 2004. години уз просечно кредитно задужење од 61.421 динара, што је свега 3,6% укупног броја пописаних пољопривредних газдинстава у 2004. години (www.minpolj.sr.gov.yu). Механизам дистрибуције је показао да су се краткорочни кредити добијали брзо и без компликованих гаранција.

Средњорочни кредити, њих око 600, пласирали су се преко банака и за ове намене искоришћена су сва предвиђена средства.

Кредити из аграрног буџета у 2005. години. Што се тиче кредитне подршке регистрованим пољопривредним газдинствима у 2005. години (услови кредитирања били су непромењени у односу на 2004.годину), у буџету је за ове намене било предвиђено 3,5 млрд. динара (2 млрд. динара за дугорочне и 1,5 млрд. динара за краткорочне кредитне). У току прошле године (2005) преко Министарства пољопривреде реализована су укупно:

- 23.351 краткорочна кредитна захтева регистрованим пољопривредницима у износу од 1.460.352.000 динара (220 кредит до 10.000 динара, 8.384 кредита до 40.000 динара и 11.726 кредита до 80.000 динара), а истовремено је

- примљено и 1.926 захтева за дугорочне кредитне у износу 2.598.010.160,92 динара; од ових захтева одобрено је њих свега 1.902 у износу од 2.486.957.823,41 динара, а исплаћено је 1.689 захтева у износу 2.241.180.893,03 динара. Највише одобрених захтева односило се на кредитирање сточарске производње 655 захтева (54,95%) и куповину механизације 408 захтева (34,23%). Најмање је било захтева за подизање пластеника и стакленика.

При том, свега око 18% регистрованих газдинстава, односно око 3,2% пописаних газдинстава добило је у 2005. години кредитну подршку (у виду краткорочних или дугорочних зајмова). Дугорочни зајмови, који су пољопривреди најпотребнији, прошле године били су на располагању за само 0,2% пописаних, односно за свега 1,3% регистрованих газдинстава.

Табела 3. Примљени дугорочни кредити до 15.11. 2005. - по намени -

Намена	Укупан износ кредита (ЕУР)	Број захтева
Механизација	7.519.620	562
Вишегодишњи засади	1.497.577	80
Пластеници/стакленици	654.111	42
Сточарство	17.928.959	947
Наводњавање	1.015.224	58
УКУПНО	28.615.491	1.689

Извор: www.minpolj.sr.gov.yu

Кредити из аграрног буџета у 2006. години. Иако је аграрни буџет за 2006. години само незнатно већи у односу на 2005., и иако је удео субвенција смањен, позитивна ставка буџета у 2006. је наставак инвестиционе подршке пољопривредним произвођачима, односно задржавање кредитних линија. За кредите у 2006. години предвиђена су средства од 3,5 млрд. динара (као и прошле године), што значи да се и даље рачуна са скромном подршком.

Већ крајем марта ове године (2006.) Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде дало је информацију да је испуњена квота за дугорочне кредите, у износу од 2 милијарде динара. Такође, исплаћена је и прва транша краткорочних кредита преко девет пословних банака са којима је министарство потписало уговор о краткорочном кредитирању регистрованих пољопривредних газдинстава, и то на наменске текуће рачуне пољопривредника, у износу од 2 милијарде динара. За 16.527 пољопривредника који су поднели захтеве за краткорочним кредитима у овој години исплаћено је 2 милијарде динара, од тога 1.5 милијарда динара из аграрног буџета 2006. године и још пола милијарде динара из повраћаја пољопривредних кредита из претходне две године. У процентима посматрано, то значи да су кредити били доступни за око 7% регистрованих газдинстава (до половине априла регистровано је око 236.000 газдинстава), односно за око 2% статистички пописаних газдинстава. Преосталих 12.045 одобрених захтева за краткорочне кредите, који се налазе у евиденцији Управе за трезор, у износу од 1,5 милијарди биће исплаћени, у наредном периоду, сходно приливу средстава у аграрни буџет, из повраћаја пољопривредних кредита пуштених у течај током 2004. и 2005. године.

Овогодишњи краткорочни кредити одобрени су регистрованим пољопривредницима са роком враћања од 12 месеци и каматном стопом од 6% (5% камата + 1% провизија), на годишњем нивоу без валутне клаузуле. Средства из којих се одобравају кредити према подацима уписаним у Регистар у целини обезбеђује Министарство, и то: за регистровано пољопривредно земљиште, односно друго земљиште или грађевинску целину површине до 1 хектар - у износу до 12.000,00 динара; од 1 хектар до 5 хектара - у износу до 60.000,00 динара; од 5 хектара до 10 хектара - у износу до 120.000,00 динара; изнад 10 хектара - у износу до 240.000,00 динара. Дугорочни кредити из аграрног буџета одобравају се пољопривредним газдинствима - физичким и правним лицима уписаним у Регистар. Кредити су одобрени под следећим условима: рок отплате 5 година; ефективна каматна стопа је 3% на годишњем нивоу; примена валутне клаузуле - утврђивање износа кредита и отплатних анuitета у еврима, са обавезом корисника да доспеле анuitете плаћа у динарској противвредности, по средњем званичном курсу НБС који важи на дан

плаћања; одложени рок враћања главнице, који се укључује у рок отплате кредита, износи до 12 месеци, изузев када се кредити одобравају за изградњу и куповину система и опреме за наводњавање, подизање вишегодишњих засада и кредитирање дела сточарске производње, у којим случајевима одложени рок плаћања износи до 3 године. Најмањи износ средстава по уговору о кредиту, који обезбеђује Министарство је 5.000 евра а највећи 200.000 евра у динарској противвредности по средњем званичном курсу НБС.

5. Закључак

Више је него јасно да држава нема пара за све, а потребе за кредитима су огромне (процењује се да би годишње требало обезбедити најмање 100 милиона евра кредита, а ова сума би се из године у годину требала и повећавати). На кредите из аграрног буџета могу да рачунају само регистрована газдинства (до 23.12.2005. регистровано је укупно 135.798 газдинстава, а до половине априла 2006 регистровано је око 236.000 газдинстава), и то велика, јака газдинства, окренута тржишту, са јасно дефинисаним програмима улагања. С друге стране, за велики број ситних пољопривредних произвођача, каквих је и највише у нашој пољопривреди, мораће се пронаћи нова стратегија њиховог опстанка или преоријентације.

Требало би истаћи да је подршка Министарства пољопривреде и Фонда за развој Војводине, који повољним кредитима покушавају да пољопривредницима приближе овај начин финансирања, иако недовољна, за сада једина, и са овом праксом требало би се наставити и у будуће. Истина, у наредном периоду све више би овај извор финансирања требало да замени пословна банка, при чему ће се овде увек као спорно питање јавити проблем сређених земљишњих књига и могућности остваривања хипотеке.

Издавање средстава из буџета за кредитирање пољопривреде не представља и најбољи инструмент за решавање овог проблема на дужи рок. Оно што недостаје нашем аграру, а што би могло у многоме побољшати финансијски положај пољопривреде јесте **јака аграрна банка**. Ми имамо, чак, две аграрне банке - Агробанку и АИК Банку, чији називи очигледно нису примерени и њиховим активностима. Права аграрна банка морала би бити способна да финансира пољопривреду, да пласира капитал, како домаћи, тако и инострани, да из државних депозита субвенције иду преко ње, да буде привилегована аграрна банка, какву рецимо има Француска и неке друге западне земље.

Примљено:
10.03.2006.

Одобрено:
20.03.2006.

Литература:

1. Радни документ Републичког завода за статистику Београд: Бруто домаћи производа Републике Србије 1999-2004;
<http://webrsz.statserb.sr.gov.yu/axd/rdokumenti/rd50g05.pdf>, str. 20-21
2. FAO - Production yearbook, No. 170, Roma 2002
3. Статистички билтен НБ Србије, децембар 2005
4. Eurostat yearbook 2004, European Commission
5. Пољопривредна газдинства према активности и изворима прихода, књига 2, попис 2002, Републички завод за статистику, Београд, октобар 2004
6. www.hypo-alpe-adria.co.yu
7. www.voban.co.yu
8. www.procreditbank.co.yu
9. www.minpolj.sr.gov.yu
10. www.statserb.sr.gov.yu
11. www.europa.eu.int

**CREDIT SUPPORT FOR PRIMARY AGRICULTURAL
MANUFACTURERS IN SERBIA (PERIOD 2004-2006)**

Vesna Paraušić, M.Sc., Drago Cvijanović, Ph.D.
Institute of Economics, Belgrade

Abstract

Financial problem of domestic agricultural is momentary, but in many years ago, current matter in economy in Serbia. Almost every problem and hindrance of agricultural development arise from deficiency finance resources and nonexisting plain model of agricultural financing. Assistance of the Ministry of agricultural and Fund for Vojvodina development is insufficient (in 2005. only 18% registered economy, apropos 3,2% rostered economy attained credit support from national budget), but this support is very important, especially, because in the domestic market commercial banks offer unfavourable credits for primary agricultural manufacturers. What is positive in this field is that budgetary source for agricultural from years to years get rise, and we have to believe that in future, with rise of bank number and progress of competitive, financial soruse will be more accessible for domestic agricultural producers.

Key words: agriculture, credits, budget, agritechnical investments.

Author's address:

Mr Vesna Paraušić
Institut za ekonomiku poljoprivrede Beograd
Volgina 15
Tel: 011/ 357-0-611
E-mail: parausic@eunet.yu
Srbija i Crna Gora